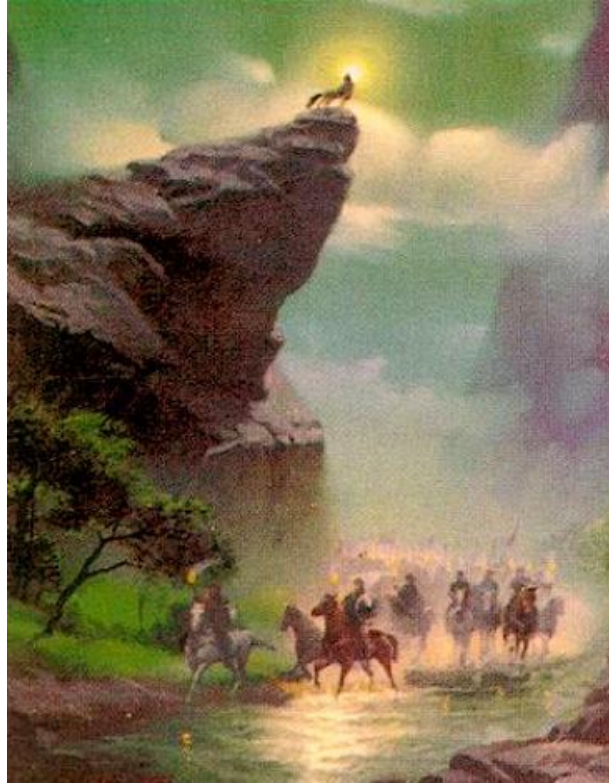

به پیشواز جشن ملی ارگنه قون

(بهار بایرامی/ نوروز)

۲- پیدایش حماسه ارگنه قون!

در داستانهای حماسی تورکان، بالاخص در بین "گوگ تورکها/ تورکان آسمانی"، واقعه بازگشت از ارگنه قون آغاز سال نو محسوب میشد و آنرا با شکوه و جلال خاصی برگزار میکردند. این رسم باستانی هنوز نیز برگزار میشود. رؤسای دول مستقل تورک زبانه آسیای میانه، آذربایجان، تورکیه و... با کوبیدن پتک بزرگی بر آهن دمیده در آتش جشن ارگنه قون و آغاز سال نو را اعلام میکنند. مراسم شکوهمند ارگنه قون هر ساله از تلویزیون دولتی تورکیه مستقیماً پخش می شود!

حماسه ارگنه قون چیست و از کجا نشأت میگیرد؟

گوک تورکان در سراسر امپراطوری خویش با عدالت حکمرانی میکردند. در زمان حکمرانی ایل خان، سرکرده قوم تاتار بنام "سویچ خان مغول" با هجومی غافلگیرانه و با حيله گری به سرزمین گوک تورکها هجوم آورده، تمامی جنگجویان و مردان را از دم تیغ گذرانده، زنان و اطفالشان را به اسارت گرفت. فرزند کوچک خاقان بنام "قیان" و پسر عمویش "توقوز" از این حمله وحشیانه جان سالم بدر می برند. آنها با همسرانشان به جنگلی انبوه پناه برده، این محل پرفصفا و خوش منظر را "ارگنه قون" می نامند (کمره کوه، قون = قونماق، فرود آمدن، ارگنه وصفی برای این محل). طی سالیان متمادی آنان در ارگنه قون بتدریج قدرتمند می شوند و بر تعداد جمعیتشان نیز افزوده میشود.

تورکها برای اینکه در این جنگل وسیع دچار گرسنگی نشوند، سه ماه از سال را در تدارک آذوقه زمستانی به جمع آوری غذا می پردازند. آذوقه های جمع شده را در سوم (غار) می انباشتند. یکسال زمستان سخت و درازی پیش آمد. آذوقه تورکان نیز تمام شده بود. اوغوز نامی از تورکان بدنبال آذوقه راهی جنگل شد هرچه گشت خوردنی نیافت، نا امید در حال بازگشت به بوز قورت (گرگ خاکستری) برخورد میکند و احوال خود را بیان میکند و در وصف برخی فصول سال میگوید:

«اؤچی جنت یاغی دیر، (سه تایش مانند بهشت است)

اؤچی بیزه یاغی دیر، (سه تایش دشمن ماست)

اؤچی یغیپ گنیره ر، (سه تایش فراهم آورنده است)

اؤچی اوروپ داغیدار.» (سه تایش پریشانی است)

بوزقورت (گرگ) به وی میگوید: "ای فرزند اوغوز! در مسیرت یک گله گوسفند، یک دسته گندم، سنگ آسیاب و یک دوک خواهی دید. آنها را با خودت بردار. گوشت گوسفندها را بخور، پشمش را بریس و برای ایلت لباس بدوز، از پوستش پوستین بدوز. بعد از فرارسیدن بهار، دانه های گندم را بزمین بپاش و با عرق پیشانی ات آبیاری کن، بره های گوسفند را در دستانت پرورش بده تا زیاد شوند."

اوغوز نصیحت بوزقورت را برجای می آورد. در بهار گندم را درو میکنند، گوسفندان بره های فراوان می

آورند. تمامی اولوس شاد میشوند و تانگری آسمانها را دعا می کنند.

اوغوز باز هم به همان بوزقورت برمی خورد و بنا به پیشنهاد وی از روز سی ام چله بزرگ جشن بزرگی برپا

میکند و همگی دور آتش مقدس به شادمانی می پردازند، بیا و ببین!

تورکها چهارصد سال در ارگنه قون می مانند. سرانجام تصمیم می گیرند که به سرزمین پدری بازگردند. ولی

هرچه تلاش می کنند، راه بازگشت را نمی یابند. باز هم بوزقورت (گرگ نجات بخش) به سراغ آنها آمده می

گوید: "اگر در پشت این کوه آتش برافروزید، سنگها گداخته شده راه برای شما باز خواهد شد." تورکها این کار

انجام می دهند و راه بازگشت به وطن پدری را می گیرند. این بار نیز بوزقورت آنان را تا رسیدن به سرزمین آبا

و اجدادی شان راهنمایی میکند.

روز بازگشت تورکان به سرزمین پدری مصادف با برابر شدن شب و روز بود، بهمین سبب آنرا "تازه گون" (روز نو/ نوروز) می خوانند که با مصادف با ۲۱ مارت می شود. این روز سرسبز و پر از لاله و ریحان را "اوغوز گونی" (روز اوغوز) نیز می نامند. از آن تاریخ تا به امروز این روز، سرآغاز سال نو محسوب میشود. جشن سال نو را خاقان با کوبیدن پتکی بزرگ بر آهن تاخته می گشاید.

در بین تورکان تقویم ۱۲ حیوانی رایج بود. هر سال به نام حیوانی نامگذاری میشود (موش، اسب، خرگوش، گاو...). در بین ایرانیان تا رواج تقویم جلالی در عهد سلجوقیان سالشمار مخصوصی نبود. بنابه محاسبات دقیق دانشمند عهد ملکشاه ۲۱ مارت، برابری روز و شب بعنوان آغاز سال نو اعلان میشود.

در کتاب "تاریخ بخارا"ی ابوبکر نرشچی و نیز در کتاب جغرافیای حدود العالم، به بزرگداشت جشن نوروز در بین تورکان اشاره میشود. حتی در بین تورکمنها هم اینک جشنی بنام "چوپون نوروزی" رایج است که آن ده روز قبل از نوروز فعلی برگزار میشود.

چهار، چهارشنبه آخر هر سال به نامهای "سوو چهارشنبه سی" (چهارشنبه آب- بمناسبت ذوب شدن یخها و جاری شدن آب)، "ایل چهارشنبه سی" (چهارشنبه باد- بمناسبت وزش باد ملایم بهاری)، "اوت چهارشنبه سی" (چهارشنبه آتش بمناسبت دمیده شدن گرما بر خاک و رویش) و "توپراق چهارشنبه سی" (چهارشنبه زمین/ خاک- تقدس به برکت دادن زمین) نامگذاری میشود. تورکان در هر یک از این چهارشنبه ها آتش بزرگی می افروزند، تمامی اولوس بر گرد آن جمع میشوند و به نیایش تانگری آسمانها می پردازند. و نیز مراسمی در ایام "غیسغا چهارشنبه" (چهارشنبه کوتاه) و "اوزین چهارشنبه" (چهارشنبه طولانی) برگزار میکردند. در "غسغا چهارشنبه". در مراسم "غیسغا چهارشنبه" تورکان یال و دم اسبان را کوتاه کرده آنرا می آریند. زنان نیز در این روز موی سرها را بشکلی زیبا تزئین می نمایند. در آخرین چهارشنبه سال، بر فراز تپه بلندی آتش بزرگی می افروزند و در اطراف تا صبح به شادمانی و پایکوبی می پردازند و از قمیز (شراب مخصوص از شیر مادیان) سرمست می شوند. قبل از طلوع آفتاب، از چشمه مقدس کوزه ها را پر کرده به منزل بر میگرددند. مراسم آتش افروزی در این روزها بخاطر سپاسگزاری و شکرگزاری و یاد آوری روز بازگشت به وطن پدری از ارگنه قون می باشد.

آقمیرات گورگنلی

مارس ۲۰۰۹